

Cepko, Jaroslav, Kalaš, Andrej, & Suvák, Vladislav. (2020). *Zlomky Aischina zo Sfétta. Aeschinis Socratici fragmenta.* (268 p.). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4911-6.

Erika Brodňanská

Sokratike ako predmetu skúmania sa historici intenzívne venujú až v posledných dvoch-troch dekádach. Ich skúmania ukazujú, že sókratovské myslenie, ktoré sa zvyklo pod vplyvom nemeckých a anglosaských filológov a historikov 19. storočia stotožňovať s tým, čo hovoria Platónove dialógy (najmä tie z raného obdobia), malo viacero podôb. Niektoré z nich boli vo svojej dobe dokonca veľmi vplyvné. Hoci tzv. menší sókratovci stáli dlhodobo na periférii záujmu, či už pre stratené spisy sókratovských spisovateľov, alebo preferenciu Platóna a Aristotela v stredovekých diskusiách, a pod., na základe toho, čo dokážeme rekonštruovať vo vzťahu k helenistickému mysleniu, sa ukazuje, že Platóna nepovažovali vždy a všetci za najdôležitejšieho sókratovca. Rovnako dôležití pre stoikov, kynikov, skeptikov boli Xenofón, Antisthenés, Aischinés, Faidón a ďalší.

Túto skutočnosť už viacero rokov reflektuje aj na Slovensku výskumná práca hneď niekoľkých bádateľov. Dlhoročná spolupráca autorského tria filozofov zaoberajúcich sa antickou filozofiou, a v rámci nej práve sókratovským hnutím, sa v roku 2020 pretavila do v poradí tretieho zväzku edície *Fontes Socraticorum*. Už desať rokov dozadu pripravil Andrej Kalaš s Vladislavom Suvákom prvý slovenský preklad Antisthenových zlomkov obohatený komentármi a interpretáciami Antisthenovho diela, ktoré boli publikované v posledných 150 rokoch. Tento počin bol o to významnejší, že išlo o vôbec prvý kompletný preklad daných zlomkov do moderného jazyka. Vyšiel v roku 2010 vo vydavateľstve Kalligram a v rozšírenej verzii o tri roky neskôr vo vydavateľstve Univerzity Komenského. O ďalšie tri roky, už aj v spolupráci s Jaroslavom Cepkom, nadviazali autori na Antisthena vydaním Dioge-

nových zlomkov, opäť vo vydavateľstve Univerzity Komenského. Do tretice v minulom roku zostavili a vydali v tom istom vydavateľstve prvý slovenský preklad zlomkov Aischina zo Sfétta, ktorý doplnili o všetky dôležité komentáre a interpretácie Aischina publikované od 19. storočia až do súčasnosti. Ako sami uvádzajú v *Predslove* (s. 5), pri preklade vychádzali z kritického vydania gréckych a latinských svedectiev a správ, ktoré zostavil G. Giannantoni. Tie sa snažili doplniť o ďalšie motívy a súvislosti tak, aby čitatelia získali čo najširšiu predstavu o tom, aké interpretačné prístupy k Aischinovi prevažovali v poslednom jeden a pol storočí.

Aischinés je z hľadiska sokratiky zaujímavou a dôležitou alternatívou voči Platónovi, zvlášť ak vezmeme do úvahy, že v staroveku sa považoval práve Aischinés za autora, ktorý najvernejšie zachytil pôsobenie „historického“ Sókrata, čo nám umožňuje lepšie pochopiť, ako Platón reinterpretoval Sókratovo učenie. O Aischinovom živote vieme len málo, navyše správy o jeho pôsobení majú dvojznačný charakter – buď o ňom hovoria s veľkou úctou a vážnosťou, alebo ho obviňujú z tých najhorších činov. Aj preto samotnému prekladu zlomkov predchádza v knižke štúdia *Aischinés zo Sfétta: život a dielo* (s. 7–28), v ktorej autori postupne odкрývajú Aischinovu osobnosť a jeho konanie a predstavujú tiež spisy tohto, čo do dôležitosti, tretieho najdôležitejšieho autora sókratovskej literatúry 4. stor. pred Kr.

Nosnú časť monografie s názvom *Sókratovec Aischinés. Zlomky* (s. 29–225) tvoria grécke, resp. latinské texty zachovaných zlomkov, ich slovenský preklad a tiež komentár ku každému z nich. Preklad a interpretácia neúplných, zlomkovitých textov je pre prekladateľa skutočnou výzvou a je

veľkou výhodou, ak sa okrem dôkladnej znalosti jazyka pôvodiny (v tomto prípade dokonca znalosti dvoch jazykov – starogréčtiny a latinčiny) dobre orientuje aj v oblasti, ktorej sa prekladané zlomky týkajú. Pri preklade Aischina sa takto vzácnostretol v osobe A. Kalaša prístup klasického filológa k textu a pohľad filozofa. Pri preklade sa nenechal zviazať originálnou predlohou a preložený text nevyznieva archaicky napriek tomu, že plne rešpektuje jeho prvotný význam. Pristúpil k originálu s dávkou invencie a tiež voľnosti, ktorá sa prejavila predovšetkým v rovine syntaxe. Pri porovnávaní s pôvodinou vystupuje do popredia jeho snaha vyhnúť sa stereotypom, ktoré by vniesli do textu jednotvárnosť. Tvorivý prístup k prekladu sa prejavuje tiež v tendencii k naturalizácii a expresívnosti textu. Viaceré slovenské frazémy, ako napr. *do nemoty omieľajú*, nie sú nevyhnutne náhradou za grécke frazémy. Neraz sú istým posunom oproti gréckym nefrazeologickým spojeniam. Expresívne zafarbenie nechýba napr. ani označeniu sofistu, ktorého, vychádzajúc z kontextu, nazýva pejoratívne *mudrlantom*. Oproti gréckej a latinskej predlohe sa prekladateľ snaží o vyššiu explicitnosť slovenského textu, ktorá však so sebou prináša istú dávku amplifikácie. Silná je tiež jeho tendencia k hovorovosti, tá ale znásobuje čítavosť textu.

Rekonštrukcia fragmentov z nezachovaných diel sókratovských autorov nám pomáha pochopiť, ako sa transformovalo sókratovské myslenie z pôvodne prakticky zameranej etiky (Antisthenés, Aischinés, Faidón, Aristippos, kynici) na poznanie, ktoré sa dá uplatniť na celú oblasť skutočnosti (Platón a platonici, Aristotelés a peripatetici). Tento

posun od filozofie chápanej ako spôsob života k filozofii ako najvyššiemu typu poznania sa dá vysledovať len pri pozornej interpretačnej práci s textami, preto kladú autori knihy veľký dôraz na porovnávanie zachovaných zlomkov s textami iných sókratovských aj nesókratovských autorov. Prostredníctvom viac alebo menej obsažných komentárov, ktoré jednotlivé zlomky nasledujú, tak významne napomáhajú ich porozumeniu. Odkrývajú pred čitateľom hlbšie významové vrstvy textov, zasadzujú zachované fragmenty do širších textových súvislostí, predstavujú autorov zlomkovitých správ o Aischinovi, poukazujú na existujúce interpretačné prístupy k nemu, reflektujú výsledky bádania o tomto sókratovcovi v celej jeho šírke.

Preklad zlomkov je v knihe na s. 226–268 funkčne doplnený zoznamom skratiek, prehľadom použitých latinských skratiek antických autorov a ich diel, indexom locorum a bohatým zoznamom použitej literatúry, ktorý je rozdelený na pramenité texty a preklady (69 položiek) a interpretačné texty (takmer 300 položiek).

Zlomky Aischina zo Sfétta nie sú oddychovým čítaním a takým ani nemajú byť. Sú výsledkom dôslednej a minucióznej bádateľskej i filologickej práce a navyše príkladom vynikajúcej kooperácie bádateľov z troch rôznych univerzitných pracovísk naprieč Slovenskom. Vďaka ich spolupráci a bádateľskému zanietaniu sa postupne aj u nás prostredníctvom kvalitných publikácií, čo treba zdôrazniť, vyplňa lakúna v sprístupňovaní prác sókratovských mysliteľov a dáva priestor pre ich hlbšie poznanie aj širšiemu okruhu odbornej, príp. laickej verejnosti.

doc. Mgr. Erika Brodňanská, PhD. / erika.brodnanska@upjs.sk

Department of Classical Philology
Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Arts
Šrobárova 2, 040 59 Košice, Slovak Republic

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.